

Усе залишається людям

Цими днями в Буковинському державному медичному університеті відбувається наукова конференція, присвячена 105-річчю від дня народження відомого вченого Якова Давидовича КІРШЕНБЛАТА

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ Якова Кіршенבלата розпочався 5 серпня 1912 року в Тифлісі (нині – Тбілісі). Закінчивши середню школу, він вступив до Ленінградського державного університету, на біологічний факультет, за фахом «зоологія». Навчаючись, одночасно працював лаборантом зоологічної лабораторії, якою тоді керував видатний вчений, засновник наукової школи протозоологів і паразитологів Валентин Догель.

По закінченні університету Якова Давидовича зараховували на посаду наукового співробітника лабораторії фізіології розвитку Всесоюзного інституту тваринництва. У той час її очолював класик фізіології розвитку М.М.Завадовський.

Згодом Яків Кіршенблат вступив до аспірантури, закінчивши яку працював асистентом кафедри зоології й одночасно, на громадських засадах – секретарем Ленінградського відділення Академії наук СРСР. Тут доля його з видатними вченими – О.О.Ухтомським та Л.А.Орбелі. Як неодноразово підкреслював сам Яків Давидович, це відіграло важливу роль у його подальшому житті й науковій діяльності. У цей час він досліджував один з найчисленніших за кількістю видів (майже 3000) ряд жуків (твердокрили). Про неабиякі наукові здібності молодого ентомолога свідчить такий факт. Він теоретично обґрунтував існування одного виду жуків, на той час ще не виявленого в природі. Лише в 70-ті роки ХХ століття цей вид було знайдено в горах Кавказу і названо на честь першовідкривача *Staphylinidi Kirshenblatti*. Це сталося ще за життя Якова Давидовича, чим він дуже пишався.

Війна перервала успішно розпочату наукову кар'єру. Із перших днів оборони Ленінграда Яків Давидович став на захист рідного міста. Його призначили лікарем-лаборантом військового госпіталю, а згодом – начальником лабораторії. Відчувши нагальну потребу в медичних знаннях, він вступив на лікувальний факультет І Ленінградського медичного інституту ім. академіка І.П.Павлова, продовжуючи військову службу в оточеному Ленінграді.

Війна, повоєнні труднощі переорієнтовують його наукові інте-реси. У 1946-1953 рр. Яків Давидович – старший науковий

співробітник Інституту акушерства і гінекології АМН СРСР. Активні наукові пошуки завершуються докторською дисертацією, яку він захистив у 1952 р. Природний потяг до всього нового в науці, широка ерудиція, особисте знайомство з відомими вченими в галузі ендокринології визначили його подальші наукові пріоритети на багато років. Варто сказати, що розробка започаткованого ним напрямку наукових досліджень продовжувалася його учнями ще довгий час після смерті Вчителя й здійснюється до цього часу на новому методичному рівні...

НА ЖАЛЬ, горезвісна сесія ВАСГНІЛ на десятиліття загальмувала розвиток біологічної науки в СРСР. Були звільнені з усіх посад Л.А.Орбелі, М.М.Завадовський, В.О.Догель та інші видатні вчені. Розгромлена вітчизняна школа генетики – на той час одна з найпотужніших у світі. 1952-го з'являється «справа кремлівських лікарів», яка не переросла в масову трагедію тільки завдяки тому, що помер Сталін. Та свою чорну справу вона встигла зробити. Багато вчених змушені були покинути великі наукові центри та податися на периферію, рятуючись від терору. Така участь спіткала і Якова Давидовича.

У 1954-му Вчена рада Чернівецького медичного інституту обирала Я.Д.Кіршенבלата завідувачем кафедри нормальної фізіології. На цій посаді він плідно працював чверть століття. Тут повною мірою проявилася його потужна наукова ерудиція, творча наснага, висока культура, інтелегентність, порядність, щирість і доброта. За короткий період він оволодів курсом нормальної фізіології настільки глибоко і різнобічно, що слухати його лекції приходили практичні лікарі міста. Під його безпосереднім керівництвом зросло 16 кандидатів, чотири доктори наук, не кажучи вже, що ендокринологія, з його легкої руки, стала провідною в науковій тематиці університету на десятиліття. А його підручники довгий час були для студентів єдиним джерелом знань у цій галузі. Не втратили актуальності й монографії Я.Д.Кіршенבלата. Загалом були опубліковані 155 його наукових робіт, із них усього 26 у співавторстві. У більшості випадків співавторами були старші лаборанти, які допомагали йому виконувати дослідження.

Яків Давидович постійно ціка-

вився науковими новинками в галузі ентомології. Його дослідження на тему хімічних засобів взаємодії тварин стали відомими світовій науці. У статті «Термінологія деяких біологічно активних речовин і обґрунтування терміну «феромони», опублікованій в англійському журналі «Nature» (1962, V. 195, N 4844), він аргументовано переконував, що термін «феромони» набагато вужчий за значенням і повинен бути складовою частиною більш об'ємного поняття – «телергони».

Професор Я.Д.Кіршенблат був не лише видатним науковцем, але й активним популяризатором науки. Крім активної участі в роботі товариства «Знання», він плідно співпрацював із журналами «Природа», «Знание – сила» та іншими науково-популярними тогочасними виданнями.

Людина високої культури, він встигав перечитувати всі твори в «товстих» журналах, що заслуговували на увагу, а вільне володіння німецькою та англійською мовами дозволяло йому уважно стежити за новими публікаціями та книжками з біології, фізіології, нейроендокринології, які видавалися цими мовами.

Надзвичайно працездатний, цілеспрямований, точний до педантизму в обіцянках, він навчав своїх учнів бути відповідальними.

Заслуги Я.Д.Кіршенבלата високо оцінені суспільством. Він був нагороджений орденом «Знак пошани», багатьма медалями. Серед них особливо дорогою була для нього медаль «За оборону Ленінграда».

Портрет Якова Давидовича занесено до галереї фондаторів наукових шкіл Буковинського державного медичного університету.

Заснована щорічна студентська стипендія імені професора Я.Д.Кіршенבלата. Його ім'я носить кафедра фізіології.

Та найвищою даниною пам'яті Вченого є продовження його наукових ідей у кандидатських та докторських дисертаціях, які захищають тепер учні його учнів, його «наукові онуки».

Минуло 37 років від того часу, як пішла від нас у вічність ця непересічна Людина. Усі, хто мав честь знати Якова Давидовича Кіршенבלата, бути його учнем, колегою, сучасником – горді таким знайомством.

Тарас БОЙЧУК,
професор,
ректор Буковинського
державного
медичного університету;
Світлана ТКАЧУК,
Валентин МИСЛИЦЬКИЙ,
професори.